



ดวงสุดา สร้างอำไพ

ชีวิตหลังปลดแอก

ดวงสุตา สร้างอำไพ
จิตรลดา (นิลระไพจิตร) พิทยศาสตร์

เหนื่อย... เป็นคำติดปากที่ชอบบ่นพึมพำกับตัวเองมา 6-7 ปี หลังจากสิ้นเสียงปืนและกลิ่นความเลือด ชีวิตที่เคยอิสระไปไหนตามใจนึกคิด กลับต้องมาผูกติดกับอีกหลายชีวิตที่พ่อฝากไว้หลังลมหายใจสุดท้ายนั้น

ฉันพยายามตั้งแง่กับผู้คน กับความคิดว่า ทำไมพ่อต้องตาย ใครฆ่าพ่อ ฆ่าทำไม เพราะอะไรเขาถึงต้องฆ่า หรือเพราะเป็นแค่คนธรรมดาสันโดษชีวิตจึงไม่มีค่าหรือ เป็นคำถามที่ค้างคาใจ ยิ่งพยายามหาคำตอบเพื่อหาทางออกให้กับเรื่องนี้ ก็เหมือนเดินปิดตาตัวเอง

มีคำถามมากมายในโลกนี้ที่ไม่จำเป็นต้องมีคำตอบ!!!

เสียงปืนแว่วมาไกลๆ ตามด้วยความวุ่นวายของผู้คน ในเช้าวันที่ 28 เมษายน 2547 ณ มัสยิดกรือเซะกับคนสองกลุ่ม สองอุดมการณ์ สีหน้าดูกังวลของพ่อเหมือนจะล่วงรู้ถึงความวุ่นวายในอีกไม่ช้า ว่าลูกหลานจะอยู่กันอย่างไรในสภาพบ้านเมืองหลังจากนี้ แต่ทุกความกังวลก็พลันหายไปพร้อมกับลมหายใจของพ่อในเช้าวันที่ 17 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน ร่างของพ่อชும்ไปด้วยเลือด บาดแผลของคมกระสุนที่ใครไม่รู้หยิบยื่นความตายให้ ระหว่างที่พ่อขี่มอเตอร์ไซค์จะกลับบ้าน มันคือจุดเริ่มต้น

ส่งสัญญาณเตือนให้ได้ว่าอันตรายใกล้เข้าครอบครัวของเรามากขึ้นทุกที

อีกสามปีต่อมา วันที่ 9 กันยายน 2550 แสงไฟลูกโชนในคืนอันเลวร้าย ได้พรางร่างของผู้เฒ่าซึ่งเป็นปู่ของฉันแทบมองไม่เห็นถึงเค้าโครงของร่างกายมนุษย์ หลงเหลือให้เห็นชัดเจนเมื่อรุ่งสางแค่ถ้ากระตูกกระจัดกระจาย ไร้ซึ่งส่วนหัว คำว่าเสียใจคงดูน้อยไปสำหรับครอบครัวฉัน เหตุการณ์มันเหมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกและสัมพันธภาพของคนรุ่นใหม่ มันตกต่ำลงเพียงใด เหตุการณ์ก็ยิ่งทวีมากขึ้นเท่านั้น

ฉันแบกความคิดเคียดแค้นดั่งติดแอกแบกหามา 4 ปี ก็เชื่อว่าจะรู้ถึงต้นสายปลายเหตุ แต่ความเจ็บปวดมันไม่ได้จบลงเหมือนพระอาทิตย์ตกและขึ้นใหม่ที่เชิดฉายความเจ็บซ้ำซ้ำหนักในชีวิต เหตุการณ์มันทำให้ความคิดยิ่งแคบลงจนไม่อยากจะคิด ความเจ็บเบงาเริ่มคืบคลานมาเยือนผู้คนเริ่มเคลื่อนย้ายออกจากชุมชนไปที่ละหลัง

บ้านเต็ยรยา ตำบลตาแกะ อ.ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนที่มีไทยพุทธ – มุสลิมอยู่ร่วมกันร่วม 110 ครอบครัว เป็นไทยพุทธประมาณ 30% ที่เหลือเป็นไทยมลายูที่อยู่ร่วมกันมาด้วยความสงบสุขเป็นเวลานานนับชั่วอายุคน ย่าเคยเล่าให้ฟัง เมื่อก่อนหมู่บ้านเราอยู่อย่างกลมเกลียว มีความสัมพันธ์อันดี ตั้งแต่สมัยโบราณที่ตั้งชุมชนกันใหม่ ๆ การลงแขก ดำนา เกี่ยวข้าวจะมาช่วยกันทั้งไทยพุทธมุสลิม ชาวบ้านชุมชนเชื่อมโยงกันทางประเพณี

“ไปเถอะ เรายังมีอีกหลายชีวิต”

เสียงสั้นครีון นัยนตาที่แดงกำ แต่ด้วยความที่เป็นผู้หญิงแกร่งของ ย่า (เคลื่อน สร้างอำไพ) ย่าไม่เคยยอมแพ้แก่โชคชะตาที่ผ่านมา แต่กลับ ต้องแพ้ยัยให้กับคนที่อยู่ร่วมชาติเดียวกัน ถึงจะรักบ้านเกิดเมืองนอน สักเพียงใด แต่การอยู่โดยปราศจากความสุข และชีวิตที่เหลือล้วนแล้ว ก็เป็นผู้หญิง คิดแล้วคงลำบากน่าดู ถ้ายังใช้วิถีชีวิตเดิมๆ ที่เคยเป็น ใน ภาวะที่ขาดผู้นำครอบครัว ความคิดและการตัดสินใจครั้งสุดท้าย แม้ หัวนอนปลายเท้าข้างหน้าจะไปตกอยู่ไหน คงไม่สำคัญอีก ฉันคิดว่า นั้นคงเป็นความอดทนสุดท้ายของความเป็นหญิงที่ใครๆ ก็ว่าเป็นเพศ ที่อดทนที่สุด

ย่าเกิดที่หมู่บ้านนี้ และแต่งงานกับปู่ (เนย สร้างอำไพ) มีลูกชาย หนึ่งคน และลูกสาวสองคน ลูกสาวคนหนึ่งของย่าเสียไปนานแล้ว ย่าเคย ได้รางวัลแม่ดีเด่นด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นผู้นำชุมชนในการต่อต้าน การตัดคลองชลประทานผ่านป่าของชาวบ้าน เป็นผู้อนุรักษ์ป่าสันทราย ทำให้มีป่าชุมชนที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันหลายไร่ แต่วันนี้ย่า ถีบบทบาทของผู้สูญเสียเข้าซ้อน ปีนี๋ย่าอายุ 78 แล้ว โดยพ่อของฉันก็ไม่มี โอกาสได้อยู่ดูแลย่าในยามชรา และย่ายังต้องอยู่คนเดียว ขาดเพื่อนทุกข์ เพื่อนยาก จากการถูกคนที่ได้ชื่อว่าเชื้อชาติเดียวกันเช่นฆ่าอย่างโหดเหี้ยม ทารุณ ตัดหัวแล้วยังไม่ปรานีต่อร่างที่ไร้วิญญาณเผาซ้ำให้เข้าใจของคน ที่อยู่ข้างหลัง จะมีสักกี่คนที่จะทำใจยอมรับและอยู่เห็นการล่มสลายของ ความสงบสุข แต่ก็ยังมีความโชคดี ที่ยังเหลือให้เห็นสัมพันธ์ภาพที่ดีของ ชุมชนมันไม่ได้ล่มไปด้วย

ถึงความหมายของความตาย คือความหมายของการเริ่มต้น โดย ไม่จำเป็นต้องอธิบายอื่นใดอีกถึงสิ่งที่ดำเนินต่อมาหลังจากนั้น

ทุกๆ เหตุการณ์ที่ผันผ่านมาได้ ก็ใช้ว่า “ครอบครัวสร้างอำไพ” อยู่ลำพัง โดดเดี่ยว เพื่อนพ้องพี่น้อง พุทธ มุสลิม พวกเขาเปรียบเทียบเหมือนไม้ค้ำพยุงชีวิตไม่ให้เอนล้มตามแรงถาโถมของโชคชะตา ถึงฉันจะอยู่ รายล้อมด้วยความโอบอ้อมอารีของคนต่างศาสนา คอยช่วยเหลือ แม้ยามทุกข์สุข แต่อย่างไรก็ยังคงคิดว่าชีวิตที่เหลือต้องดำเนินต่อไปด้วยความปลอดภัย

“เรา” ฉันและย่า พร้อมกับน้องๆ อีก 6 คน บ้านของเราเหลือแต่ผู้หญิงแล้ว ต่างจัดแจงเตรียมของใช้ที่จำเป็นมุ่งหน้าเข้าสู่ตัวเมืองที่แสนจะวุ่นวาย นี่คือจุดเริ่มต้นของความเหนื่อยยากของครอบครัวฉัน และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อีกหลายๆ รายที่ประสบชะตากรรมเดียวกันก็ว่าได้ แม้ฉันไม่ยอมไป ไม่ยอมทิ้งแม่ไว้ที่ “หมู่บ้านเต็ยรยา” ตามลำพัง แต่ก็คงยากกับการอ้อนวอนให้แม่ไปอยู่ด้วย เพราะแม่ไม่ชอบวิถีชีวิตในสังคมเมืองเอาเสียมาก

“ไปเถอะกูอยู่ได้”

เสียงแม่และสีหน้าที่เรียบเฉย ไม่มีอาการใดๆ แสดงให้เห็น แม้แต่น้อย นี่คือความเป็นแม่ของฉัน ที่มักจะพร่ำบอกเสมอว่าการให้อภัยคือทานที่ยิ่งใหญ่ ดังพุทธภาษิตที่ว่า ผู้ให้อภัยเป็นที่รัก อาจใช้อธิบายสิ่งเหล่านี้ได้เหมาะสมที่สุด ถึงแม้ฉันจะต้องพยายามทำความเข้าใจกับคำนี้ก็ตาม ด้วยความเป็นฉัน ที่แรงด้วยโทสะในตัวค่อนข้างสูง แต่ก็ใช้จะเลวโดยสันดาน ก็เหมือนมูมมงและทัศนคติที่มีต่อมุสลิมในพื้นที่ ฉันคิดว่าแผ่นดินนี้ก็จะจะมีแต่คนชั่วช้าสามานย์ไปเสียหมด คนดีก็มีให้เห็น ถ้าทุกคนนั้นใช้ใจมอง ใจอคติ เพราะส่วนตัวแล้วคิดว่าไม่มีอะไรอยู่ได้ โดดเดี่ยว โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทุกอย่างต้องเกื้อกูลกัน เป็นห่วงโซ่ นั่นคือระบบของวิถีชีวิตที่ฉันคิด

ชีวิตฉันเปลี่ยนไป ต้องปากกัดตีนถีบเพื่อรองรับภาวะเศรษฐกิจใน
ครอบครัว ทุกเช้าต้องตื่นมาสูดเอาควันท่อไอเสียรถยนต์ในตัวเมืองปัดตานี
ครอบครัวฉันก็คงอยู่ที่นี้อีกยาวนาน ถึงต้องลำบากเพราะบ้านเช่า ข้าวต้อง
ซื้อ และซื้ออีกสารพัด เพราะไม่มีผืนดินให้ปลูกเหมือนเมื่อก่อน ฉะนั้น
การทำงานจากเช้ายันเย็นมันยังน้อยไป อะไรที่เก็บเกี่ยว ได้เป็นเงินเป็นทอง
ไม่ผิดหมายอาญาบ้านเมืองก็ไม่จำเป็นต้องอายใครแล้ว หลายปีมานี้
ทุกก้าวย่างของชีวิต ฉันเห็นชีวิตที่ย่ำแย่ยิ่งกว่าที่ฉันเป็นหลายเท่านัก
ถึงฉันจะลำบากแต่โอกาสยังมีมากกว่าอีกหลายคน

ถึงแม้จะต้องอยู่อย่างยากเย็น ก็ยังไม่เห็นความย่อท้อของย่าฉัน
ตลอดหลายปีหลังพ่อและปู่จากไป ไม่เคยมีใครล่วงรู้ถึงปมเงื่อนในใจของย่า
ภายใต้ใบหน้าที่ยิ้มละไม พุดจาไพเราะทำงานหนักเกินวัย โดยไม่เคย
ตัดพ้อชะตากรรม ใครได้เห็นก็จะบอกว่า ย่าเป็นคนใจเย็น แต่ย่ามักจะ
บอกว่า

“ถ้าใจเย็นก็คงได้อยู่บ้าน แต่ใจมันร้อน”

“ใจมันกลัว ความกลัวมีมากกว่าก็เลยต้องหนีมาอยู่ไกลถึง
ในเมืองนี้ ใครจะว่าตาชาก็ให้ว่าไป”

“อดอยาก ยากจน ก็ยังดีกว่าตายไปไหน...น่าเสียดาย”

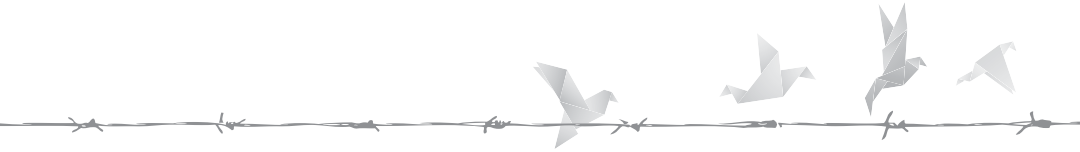
ลมหายใจสำหรับย่าฉันมีค่ายิ่งกว่าสิ่งใด ย่าบอกฉันให้รักชีวิตให้แค
กลัวตาย แต่อยู่ใช้มันเพื่อสร้างคุณค่า เพราะมันมีค่ามากกว่าแค่มีลมหายใจ
แค่คำสอนของสองผู้มีบุญคุณเหลือล้น พาฉันข้ามวิกฤตและปลูกจิตสำนึก
รัก ศรัทธาในความเป็นเพื่อนมนุษย์ หลุดพ้นพันธะทางความคิดด้านลบ
กับสังคมในพื้นที่ ที่เป็นอยู่ ณ ห้วงเวลานี้

ตอนพ่อตาย ฉันได้แต่ถามว่าทำไมต้องเป็นพ่อ... จิตใจสับสน ไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับครอบครัวเรา กับหมู่บ้านของเรา แต่พอปู่ถูกปลิดชีวิตอย่างโหดร้าย ฉันรู้สึกคับแค้นใจ รู้สึกว่าทำไมต้องมาทำซ้ำซ้อนกับครอบครัวของเราด้วย มองคนต่างศาสนาในแง่ลบ รู้สึกว่าน่าจะมีอะไรสักอย่างที่เข้ามา ต้องมาแก้ไขความรู้สึกเราให้ได้...

ถึงชีวิตอาจมีเรื่องไม่คาดฝัน มีเรื่องเศร้าบ้าง เสียใจบ้าง หรือโหดร้ายบ้าง แต่ก็ขวนคิด ความสุขอยู่ที่ว่าเรารับมือกับปัญหาของเราได้ดีแค่ไหน เพื่อจะก้าวต่อไปอย่างมีสติ ครอบครัวเราได้รับการเยียวยาจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งกลุ่มเพื่อนครอบครัวผู้สูญเสีย ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครเพื่อสันติภาพของพีละม้าย มนษการ พัฒนาสังคมเข้ามาเยียวยาด้านอาชีพ มีทุนเข้ามาช่วยเหลือด้านการศึกษาให้หน่อยๆ เพื่อลดภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัวไปได้บ้าง นานไปฉันกับย่าก็สามารถทำใจเป็นสุขได้ในทุกวัน


การได้รับการเยียวยา ทำให้ชีวิตฉันออกมาสู่โลกกว้าง มีทัศนคติใหม่ที่ติดต่อสังคมรอบข้าง ความรู้สึกด้านลบต่อคนต่างศาสนิกค่อยๆ เลือนหายไป ย้อนมาวันนี้ ฉันไม่น่าคิดมาก โทษตัวเอง โทษว่าเพราะเราเป็นไทยพุทธหรือเปล่า โทษว่าทำไมต้องเกิดขึ้น เพราะว่ามันน้อยๆ คนในสามจังหวัดชายแดนใต้ทุกคนก็ได้รับผลกระทบเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม

เหล่านี้สะท้อนให้ฉันได้คิดว่า จะแข่งตัวเอง เป็นแค่ผู้ได้รับผลกระทบต่อเหตุการณ์ตลอดไปคงไม่ได้ ต้องทำอะไรสักอย่าง และทุกครั้งที่ได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความ



ไม่สงบ ฉันได้เห็นถึงการสูญเสียทั้งชีวิตและสัมพันธภาพของคนในชุมชน การเหยียดคนอื่นก็เหมือนกับฉันได้เฝ้าหวาดตัวเองอยู่เสมอ

สำหรับชุมชนฉัน หมู่บ้านเต็ยรยา จากอดีตที่เราเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกันอยู่แล้ว รู้สึกว่าหลังเกิดเหตุการณ์ความรู้สึกนี้ยิ่งเหนียวแน่นขึ้นกว่าเดิม เพราะว่าเราต้องต่อสู้กับหลายๆ สิ่งเข้ามาในชุมชนเรา ทุกคนรู้สึกว่าจะต้องทำหน้าที่ปกป้องชุมชน

ในเมื่อฉันมีโอกาสได้ทำงานในเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม ได้จัดรายการ “วิทยุเสียงผู้หญิงชายแดนใต้” ซึ่งเป็นโอกาสที่จะเป็น ‘กระบอกเสียงระหว่างคนไทยพุทธมุสลิม’ เพื่อพยายามปลูกจิตสำนึกคนรุ่นหลังให้เขาย้อนกลับไปดูความสัมพันธ์ครั้งก่อนและหลังเกิดเหตุให้เขาชั่งน้ำหนักที่เขาอยู่อย่างไร แบบไหน ที่เขามีความสุข เขาจะได้รู้คำตอบจากตัวเขาเอง ให้คนในพื้นที่ได้เห็นมุมมองปัญหาเรื่องของคุณภาพสัมพันธ์ของคนสองศาสนามากขึ้น เพื่อลดอคติของกลุ่มคนในพื้นที่ ถึงไม่มากแต่อย่างน้อยก็ได้ทำให้สังคมเราอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 


รายการวิทยุ “เสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” เสียงของคนที่ไม่ยอมจำนนต่อสถานการณ์

เป็นรายการที่นำประสบการณ์ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ความรุนแรง และผู้หญิงที่ทำงานภาคประชาสังคม มา ร่วมกันจัดรายการ ทีมงานทั้งหมดเป็นผู้หญิง โดยแบ่งงานตามหน้าที่ สัมภาษณ์ ตัดต่อ เขียนบท ดำเนินรายการ และกำกับรายการ

กว่าจะมาเป็นรายการวิทยุ “เสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” สมาชิก ที่จะจัดรายการต้องเข้ารับการอบรมเสริมทักษะความรู้ด้านการ จัดรายการวิทยุเบื้องต้น การเป็นนักสื่อสารและพลังของการสื่อสาร การได้มาพบปะ มาร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน เป็นตั้งการได้เยียวยา ตนเอง มีเพื่อนพูดคุย ช่วยคลี่คลายความทุกข์ ความโศกเศร้า เพื่อ ปัญหาที่อยู่ในใจได้รับการคลี่คลายบรรเทาบางเบาลง ทำให้ผู้หญิง เหล่านี้รู้สึกภาคภูมิใจ แล้วก็เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็น ความรู้สึกที่สำคัญมาก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์ความรุนแรง

“การทำให้ผู้ได้รับผลกระทบลุกขึ้นมาเป็นนักสื่อสาร จึงนับว่า เป็นเสียงที่มีพลัง” อัสรา รัฐการ์ณีย์ หนึ่งในทีมงานนักจัดรายการวิทยุ ให้ความหมาย

เริ่มออกอากาศครั้งแรกเมื่อปี 2552 สะท้อนเรื่องราวของชีวิต ครอบครัว และชุมชนท้องถิ่นชายแดนใต้ ท่ามกลางสถานการณ์ ความขัดแย้งที่ต้องก้าวข้ามให้ได้ ผ่านมุมมองของผู้หญิง เพื่อนำไปสู่ ความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลาย



ปี 2554 เสียงจากผู้หญิงและภาคประชาสังคม ที่ทำงานเข้มข้นมากขึ้นโดยขยับขับเคลื่อนงาน ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและภาวะยากลำบากที่ต้องร่วมก้าวข้ามให้ได้ โดยมีเนื้อหา อาทิ สาเหตุและทางออกของสถานการณ์ความขัดแย้ง บทบาทภาคประชาสังคม ในสถานการณ์ความขัดแย้ง งานเยียวยา และการส่งเสริมอาชีพ บทบาทสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้ ความสัมพันธ์ไทยพุทธ-มุสลิมในสถานการณ์ความขัดแย้ง ทรัพยากรธรรมชาติจากต้นน้ำถึงปลายน้ำที่ชายแดนใต้ กระบวนการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน รวมทั้งประเด็นที่เกี่ยวกับครอบครัวและเยาวชน เป็นต้น

ต่อมาปี 2555 ได้ผลิตรายการเป็นภาษามลายูเพื่อสื่อสารกับคนในพื้นที่มากขึ้น ถึงผลกระทบที่ผู้หญิงได้รับ การก้าวข้าม การลุกขึ้นมาเยียวยาตนเอง สังคม และความสัมพันธ์พุทธ-มุสลิมตั้งแต่อดีต

ในอนาคต รายการ “เสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” จะพัฒนาปรับปรุงรายการเพื่อให้เป็นเสียงที่มีพลัง มีความหมาย สะท้อนความจริงในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด และจะทำรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวมากขึ้น เพราะสันติภาพเริ่มต้นที่ครอบครัว และพยายามสร้างนักจัดรายการรุ่นใหม่ขึ้นมา เพื่อให้เสียงสำคัญในพื้นที่ ถูกสะท้อนออกไปสู่การรับรู้ รับฟังของผู้ฟังมากขึ้น ส่วนนักจัดรายการที่ร่วมจัดอยู่แล้ว จะนำเสนอประเด็นใหม่ๆ ที่ตอบโจทย์กระบวนการสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ให้มากขึ้น

รายการเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงหลัก และวิทยุชุมชน 13 สถานีในพื้นที่ชายแดนใต้ และทางเว็บไซต์ www.civicwomen.com